

AMBTELIJKE VERSLAGEN VAN GENERAAL
J. H. DE LA REY EN GENERAAL J. C.
SMUTS, ALSOOK ANDERE STUKKEN
BETREFFENDE DEN OORLOG IN ZUID
AFRIKA, KORT GELEDEN ONTVAN-
GEN DOOR DE BOERENVERTEGEN-
WOORDIGERS IN EUROPA, EN MET
HUN TOESTEMMING OPENBAAR GE-
MAAKT.

INHOUD :

VERSLAG VAN GENL DE LA REY,
DERTIEN BE-EEDIGDE VERKLARINGEN,
VERSLAG VAN GENL SMUTS,
BRIEF VAN GENL LIEBENBERG,
VERSLAG VAN J. L. VAN DER MERWE.

UITGEGEVEN DOOR HET ALGEMEEN NEDERLANDSCH VERBOND.

N°. 7.

(E) Pam 2
29323

AMBTELIJKE VERSLAGEN VAN GENERAAL
J. H. DE LA REY EN GENERAAL J. C.
SMUTS, ALSOOK ANDERE STUKKEN
BETREFFENDE DEN OORLOG IN ZUID
AFRIKA, KORT GELEDEN ONTVAN-
GEN DOOR DE BOERENVERTEGEN-
WOORDIGERS IN EUROPA, EN MET
HUN TOESTEMMING OPENBAAR GE-
MAAKT.

INHOUD :

VERSLAG VAN GENL DE LA REY,
DERTIEN BE-EEDIGDE VERKLARINGEN,
VERSLAG VAN GENL SMUTS,
BRIEF VAN GENL LIEBENBERG,
VERSLAG VAN J. L. VAN DER MERWE.

UITGEGEVEN DOOR HET ALGEMEEN NEDERLANDSCH VERBOND.

N°. 7.

AMSTERDAMSE VERSLAGEN VAN GEMERK
IN DE LAZAR EN GEMERK A.C.
AMST. ALROOK ANDRE STUKEN
BETREFFENDE DEN OORLOG IN
ATINA, KORT GELDEN OORLOG
EEN HOOR DE GORREWERKEN
HOORDE DE ER-DEUT-DE-
HUN JOUWENDEWENNAAR DE
MAAKT

AMSTERDAMSE VERSLAGEN VAN GEMERK
IN DE LAZAR EN GEMERK A.C.
AMST. ALROOK ANDRE STUKEN
BETREFFENDE DEN OORLOG IN
ATINA, KORT GELDEN OORLOG
EEN HOOR DE GORREWERKEN
HOORDE DE ER-DEUT-DE-
HUN JOUWENDEWENNAAR DE
MAAKT

Genl. de la Rey's Verslag.

*VERSLAG van Generaal J. H. DE LA REY, Assistent
Commandant-Generaal van de Westelijke Districten
der Z. A. Republiek,*

*aan Z.H.Edele den Staatspresident der
Z. A. Republiek.*

Te Velde, December 1901.

Ik meen dat gedurende den afgelopen tijd er veel licht op onzen donkeren toestand is geworpen en acht het mijn duren plicht om geen moeite te sparen ten einde u dit rapport toe te zenden en u te doen weten hoe het nog met onze Republieken en ook met de Kolonies gaat, in verdere afwachting van wat mijn Regeering en die van den Oranje Vrijstaat willen doen.

Mijn Regeering en die van den O. Vrijstaat zijn bereid — zooals zij ook aan Lord KITCHENER hebben te kennen gegeven — om voor hun recht te strijden tot het bitterste einde, en er is geen sprake, tot nog toe, bij ons om eenigen vrede te sluiten, waarbij de onafhankelijkheid der beide Republieken niet erkend wordt, alsook die van onze Kolonische broeders, die hun lot met ons hebben ingeworpen.

I. Ons land ligt in een puinhoop.

Men vindt niets meer dan de muren van gebouwen,

behalve waar ook deze met dynamiet werden opgeblazen. Bij die vernieling is niemand uitgesloten. Zoowel de eigendommen van neutralen als die van de burgers die gesneuveld zijn, en ook van de krijgsgevangenen die vandaag op de eilanden zitten, en van de weduwen en weezen, die alle zijn vernield.

Kerken, pastorieën en scholen worden ook niet gespaard.

In mijne afdeeling zijn de dorpen Wolmaransstad, Bloemhof, Schweizer-Reneke en Hartebeestfontein, die niet door den vijand bezet gehouden werden, geheel afgebrand.

Zoo is het in den O. Vrijstaat en ook in de oostelijke districten der Z. A. Republiek, waar Generaal BOTHA is.

II. Ons vee is alles weggenomen. En waar het niet kon vervoerd worden, werd het bij elkaar gekeerd en doodgeschoten of met sabels en messen doodgestoken. De ongeleerde paarden worden in kralen gejaagd en daar op elkander doodgeschoten; en waar zij in het wild grazen, worden de bom-maxims op ze gericht en worden ze afgemaaid.

III. Sedert het graan in de aarde gelegd was, werd het door vee vernield of opgevreten. En waar het groot is, trekken er lagers naar de verschillende plaatsen en worden de soldaten en kaffers van den vijand bij honderden uitgezonden om het gezaaide af te kappen met sikkels of het met bossen en takken te vernielen. De reeds geoogste voorraden werden in brand gestoken.

IV. De behandeling van de vrouwen en kinderen, die arme weerloozen, is werkelijk de zwartste bladzijde onder de vele zwarte bladzijden van dezen treurigen oorlog. In het begin werden eerst onze vrouwen die in de dorpen

woonden, bij honderden gevangen en naar de verschillende commando's uitgezonden. Nadat wij overal vrouwen-kampen hadden opgericht, waar onze vrouwen en kinderen verzorgd werden, kwam er weer een verandering in het gedrag van den vijand en werden onze vrouwen op de plaatsen gevangen, en nadat daar alles verbrand was, werden zij soms weken lang op trolleys met de lagers samengevoerd. 's Nachts werden die vrouwen dan om de lagers geplaatst als een bescherming tegen een nacht-aanval van onzen kant. Maar toen de vrouwen dat gewaar werden, begonnen zij te vluchten en werden door den vijand achtervolgd. Zoowel grof geschut als klein-geweer is toen op onze vrouwen gericht. Soms werden ze dan weer gevangen, en alles wat zij bezaten, werd in brand gestoken. Vervolgens werden zij dan in kampen geplaatst. De vrouwen die, in haar eigen woningen, in de dorpen woonden, werden vandaar vervoerd naar verdere plaatsen en in tenten gebracht. Maar van die vrouwen-kampen komen altijd, bij honderden, de zoete boodschappen: „Bekommer u niet over ons, maar vecht door voor uw land”.

Vele vrouwen zijn al gedood door kogels en andere door de ellende waarin zij verkeerden. Mijn eigen vrouw is een dergenen, die op bevel van lord METHUEN haar woning moest verlaten met achterlating van alles wat zij bezat. Zij zwerft nu al twaalf maanden rond met haar zes kleine kinderen. Mijne moeder, een weduwe van 83 jaren, en al negen jaren weduwe, werd gevangen genomen. Al haar vee is weggenomen. Haar huis werd verbrand. Zijzelf is naar Klerksdorp weggevoerd.

Ik geef hier de namen van eenige vrouwen die gesneuveld zijn:

a. In het district Rustenburg. Te Rietfontein werden

de echtgenoot van STOFFEL FOURIE en nog een juffrouw DIEDERIKS voor hun deur, onder de verandah, met een bom-maxim doodgeschoten, en dat terwijl er geen man nabij het huis was.

Op de plaats Groenfontein werd de echtgenoot van L. VAN DER MERWE door het hoofd geschoten en daarna alleen, gewond zijnde, in een buitenhuisje achtergelaten, terwijl haar woning verbrand werd.

In een ander district, te Schweizer-Reneke, werd een dochter van SONNIKUS doodgeschoten en een ander zwaar gewond.

In het Potchefstroom district, Gatsrand, werd de echtgenoot van HANS BRITS in haar wagen door een kanon-schot gedood.

V. Betreffende het Roode Kruis. Met onze gewonden gaat het zeer zwaar. Ik had verschillende veld-hospitalen opgericht, maar in de meeste gevallen werden die niet door den vijand geëerbiedigd, doordat zij er de gewonden wegvoerden en dan alles verbrandden en ook alle medicijnen en verbandstoffen wegnamen.

Zooals het dus nu is, moeten alle gewonden, hoe bitter ook, vluchten zoodra de vijand nabij komt.

Ik heb aanzoek gedaan voor medicijnen, tegen betaling. Maar nog altoos zijn mijn aanvragen geweigerd.

In den loop van den oorlog, zijn alle dokters van ons weggegaan. In mijne afdeeling heb ik slechts één dokter, n.l. Dr. VAN REUVENKAMPFF, een Rus, die werkelijk trouw is en veel voor onze menschen gedaan heeft. Voor zoover mij bekend, zijn er in den O. Vrijstaat nog slechts twee dokters bij de burgers, n.l. Dr. FOURIE en Dr. VAN DER POEL. Wij worden echter bediend door personen, die in

het begin als assistenten bij de dokters waren, en zij doen bijzonder goed werk.

VI. Er is nog een zeer groot aantal burgers onder de wapens, die God door Zijn macht moge staande houden tot het einde.

VII. Wat kleeding aangaat, wij zijn gedeeltelijk met vellen gekleed, anderen dragen stukken van buitgemaakte bokzeilen of tenten, en de groote meerderheid is ook wel met khaki gekleed, genomen van de krijgs-gevangenen.

Ik kon de onzen hiervan niet terughouden; want zij zeggen: „Niet alleen onze kleeren, maar ook die van onze vrouwen en kinderen werden verbrand”. Toch wordt het nemen der kleeren van krijgs-gevangenen gedaan tegen de uitdrukkelijke orders van de autoriteiten.

VIII. Alle molens, dorsch-machines, andere machines, ploegen en eggen zijn door den vijand vernield of met dynamiet opgeblazen.

IX. Wij hebben nog eenige kanonnen. Onze Mausers zijn meest uitgeruild voor Lee Metfords. Ik heb verscheiden duizend man die met Lee Metford gewapend zijn.

Wat betreft patronen, heb ik vandaag niet meer of minder dan ik een jaar geleden had. De patronen zullen eerst opraken, zoodra Engeland ophoudt ammunitie naar Afrika te zenden.

Zoo gaat het ook met generaals BOTHA en DE WET.

X. Wat betreft voedsel, hoewel de vijand getracht heeft het zwaard van den honger over de Z. A. Republiek

en den O. Vrijstaat te trekken, heeft de al-goede God het anders beschikt. Mielies die sedert laatste jaar op het veld staat en daar door mensch en dier wordt gebruikt, is nog voldoende. De koren-oogsten over het geheele land zijn, de algemeene verwoesting in aanmerking genomen, prachtig. Wij hebben dus nog altoos voldoende vleesch en mielies. Wanneer ooit hongersnood de Z. A. Republiek mocht inkomen, zullen de Kaapkolonie en Natal er ook door geteisterd worden.

XI. Gedurende het laatste jaar zijn er vele paarden dood aan paarde-ziekte.

XII. Het vecht-terrein heeft nu een uitgestrektheid van bijna Kaapstad tot aan de noordergrens van de Z. A. Republiek.

Daar de vijand tracht het aan de wereld voor te stellen alsof onze wijze van oorlogvoeren ongeoorloofd is, ontken ik dit ten sterkste. Ik verwijs verder naar de antwoorden van President STEYN en Comdt Genl BOTHA aan Lord KITCHENER.

XIII. In de Z. A. Republiek, zoowel als in den O. Vrijstaat werd in elk district behoorlijk een Landdrost aangesteld. Waar de dorpen in het bezit van den vijand zijn, werden districts-landdrosten aangesteld.

Elke krijgs-afdeeling heeft zijn militair hof.

Huwelijken worden bevestigd. Boedels worden vereffend.

Bijna elk tweede district heeft zijn vecht-generaal, waar de Commandant Generaal of Assistent Comdt Genl niet tegenwoordig kunnen zijn.

XIV. Indien mocht beweerd worden dat de vijand niet kleurlingen tegen ons wapent in Z. Afrika, wil ik u een voorbeeld van het tegendeel geven:

Op 29 September 1901 werd een vrouwen-lager in het district Rustenburg aangevallen door een kaffer-commando, terwijl Kol. KEKEWICH aan de eene zijde was. Toen sneuvelden twee burgers en vijf werden gewond. Onder de gewonden is STOFFEL FOURIE, schoonzoon van Z. H. Ed. Pres. KRUGER. Hij kreeg drie kogels, maar is nu weer aan het beteren. Een dochter van JAN ELOFF kreeg twee kogels.

Op 27 November werden nog tien kleurlingen onder wapens door ons doodgeschoten.

Van Generaal BEYERS komt ook het bericht dat hij maar gedurig door Engelsche en kaffer-commando's gezamenlijk wordt aangevallen, in de noordelijke districten.

In mijn districten zijn de stammen van Montsua en Mosheth ook onder de wapens tegen ons.

De garnizoenen in de dorpen der westelijke districten der Kaapkolonie zijn bijna uitsluitend bastaards.

XV. Hierbij sluit ik eenige be-eedigde verklaringen in omtrent de behandeling van krijgsgevangenen door den vijand. Uit andere verklaringen blijkt dat van onze gewonden op het slagveld wezenlijk door den vijand vermoord zijn geworden.

Ik heb die verklaringen alreeds naar Lord KITCHENER gezonden.

XVI. De verliezen in de Regeering van den O. Vrijstaat werden opgevuld.

De Regeering der Z. A. Republiek is thans als volgt:
 S. W. BURGER, Waarnemend Staats-president.
 LOUIS BOTHA, Comdt Genl en Wd Vice Presdt.
 F. W. REITZ, Staats-Secretaris.
 L. J. MEYER, Waarnd Non-Officieel lid Uitv. Raad,
 vice A. D. W. WOLMARANS.
 J. H. DE LA REY, Wd Superintendent v. Naturellen, vice
 P. A. CRONJÉ,
 KROGH, Wd Notulenhouders, vice J. A. M. KOCK.

XVII. Als gij bovenstaande over onzen toestand leest, wordt gij misschien moedeloos. O neen, wordt zoo niet. Wij hebben vandaag niets meer te verliezen dan ons volks-bestaan, en daarvoor zijn wij tot den laatsten man bereid ons bloed te geven. Na een meer dan twee-jarigen strijd hebben wij nog ons volksbestaan, in ons verbond te Paardekraal gemaakt.

XVIII. Onze predikanten zijn ook bijkans alle gevangen. In den O. Vrijstaat en de Z. A. Republiek zijn nog 10 predikanten bij de Commando's.

XIX. Het eenige grondgebied dat de vijand in bezit heeft, zijn de dorpen die niet verbrand zijn en de spoorlijnen.

Het platteland beheerscht hij slechts zoover als zijn kanon kan schieten.

Er wordt nog bijna elken dag door ons gevochten. Zwारे slagen werden door ons geleverd.

Van dat ik in de westelijke districten het bevel voerde, dus van 7 Juli 1900 tot en met 4 November 1901 —

over den daarop volgenden tijd heb ik nog geen nauwkeurige data — waren mijn verliezen als volgt:

gesneuveld	170
gewond	380
totaal	<u>550,</u>

waarvan 6 door kaffers vermoord zijn.

J. H. DE LA REY,
Ass. Comdt. Generaal
van de westelijke districten der Z. A. Republiek.

Be-eedigde verklaringen

behoorende bij het voorafgaande Verslag van Genl DE LA REY.

Schieten op Gevangenen.

JAN HENDRIK VISSÉ verklaart onder eede. Ik werd door Engelschen gevangen genomen op Zondag, den 18den Augustus 1901, te Witpoort, distr. Lichtenburg. Door vier Engelschen werd ik ontwapend en door hen gelast om hunne paarden vast te houden, terwijl zij naar onze menschen schoten. Toen onze menschen opdaagden, loste ik de paarden en ging op zij. Onze menschen retireerden toen weer en ging ik weer naar de Engelschen. Toen eene tweede versterking van onze menschen opdaagde en op de Engelschen begon te schieten, ging ik achter een mierhoop liggen. De Engelschen lagen ook achter mierhoopen schuins achter mij. Toen zij zagen dat er geen kans was voor hen om vrij te komen, schoot een der Engelschen naar mij en trof mij door het hoofd.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

J. H. VISSÉ.

Bezwoeren voor mij te Mooifontein op 20 Aug. 1901.

Ign. S. FERREIRA.

Wd Staatsprocureur. W.D.

Vermoorden van Gewonden.

MELT GEORGE STANDER verklaart onder eede:

Ik was persoonlijk in het gevecht te Selous-rivier, Rustenburg, op 30sten September 1901. Ik was zoowat twintig treden van Commt BOSHOF toen hij door den vijand gewond werd boven maag door. Vier zijner manschappen trachtten hem uit te dragen, doch werden ook allen gewond. Toen ik positie verliet met de andere burgers leefde hij nog. Dienzelfden avond zag ik Commt BOSHOF weer, doch als een lijk met zijn hoofd verbrijzeld en nog een steekwond aan ondergedeelte van lichaam.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

MELT STANDER.

Bezwoeren voor mij op heden den 29sten November 1901, te velde distr. Lichtenburg.

Ign. S. FERREIRA,

Wd. Staatsprocureur.

Leugen-Berichten weerlegd.

JAN CHRISTOFFEL GREYLING KEMP verklaart onder eede:

Ik ben Vecht-Generaal over de districten Rustenburg, Krugersdorp en Pretoria. Ik ben aanvoerder geweest bij het slag te Vlakfontein, Distr Rustenburg. Op den 29sten Mei 1901. Ik was persoonlijk tusschen de burgers gedurende het gevecht. De verklaringen door Britsche soldaten gemaakt, dat van de gewonden van vijand door onze burgers

doodgeschoten zijn nadat zij ontwapend waren, zijn absoluut onjuist.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

J. KEMP,
Vecht-Generaal.

Bezwoeren voor mij op heden den 29sten November 1901,
te velde district Lichtenburg.

Ign. S. FERREIRA,
Wd Staatsprocureur.

MELT GEORGE STANDER verklaart onder eede:

Ik was persoonlijk in het gevecht te Vlakfontein, distr Rustenburg, op den 29sten Mei 1901. De verklaringen door Britsche soldaten gemaakt, dat van de gewonden van den vijand door onze burgers doodgeschoten zijn, nadat zij ontwapend waren, zijn onjuist.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

MELT STANDER.

Bezwoeren voor mij op heden den 29sten November 1901
te velde, district Lichtenburg.

Ign. S. FERREIRA.
Wd. Staatsprocureur.

PETRUS JOHANNES KEMP verklaart onder eede:

Ik was tegenwoordig in het gevecht te Vlakfontein, distr. Rustenburg, op den 29sten Mei 1901. De verklaringen gemaakt door Britsche soldaten dat van de ge-

wonden van den vijand door onze burgers doodgeschoten zijn, nadat zij ontwapend waren, zijn absoluut onjuist.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

P. KEMP.

Bezwoeren voor mij op heden den 29sten November 1901 te velde distr. Lichtenburg.

Ign. S. FERREIRA.

Wd. Staatsprocureur.

JOHN DANIEL VILJOEN DU TOIT verklaart onder eede:

Ik was tegenwoordig in het gevecht te Vlakfontein distr. Rustenburg op den 29sten Mei 1901. De verklaringen door Britsche soldaten gemaakt dat van de gewonden van den vijand door onze burgers doodgeschoten zijn nadat zij ontwapend waren, zijn absoluut onjuist.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

J. D. V. DU TOIT

Bezwoeren voor mij op heden den 29sten November 1901 te velde distr. Lichtenburg.

Ign. S. FERREIRA,

Wd. Staatsprocureur.

MARTINUS HERMANUS SWART verklaart onder eede:

Ik was tegenwoordig in het gevecht te Vlakfontein, distr. Rustenburg, op den 29sten Mei 1901. De verklaringen door Britsche soldaten gemaakt dat van de gewonden van den vijand door onze burgers doodgeschoten

zijn nadat zij ontwapend waren, zijn absoluut onjuist.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

M. H. SWART.

Bezwozen voor mij op heden den 29sten November 1901
te velde distr. Lichtenburg.

Ign. S. FERREIRA

Wd. Staatsprocureur.

Gewapende Kleurlingen.

JOHANNES ALBERTUS KUHN onder eede:

Ik ben een van Generaal VAN ZIJL's vrijwilligers. Op of omtrent den 16 September 1901 was ons Commando te Zoetlief, Distr. Vrijburg, Britsche Bechuanaland.

Nadat het Commando vertrokken was, bleef ik nog achter bij mijn huis te zamen met twee anderen. Nadat wij ontbeten hadden, wilden wij ook vertrekken, toen wij onverwachts omtrent 100 gewapende kaffers zagen omtrent 100 treden van het huis. Ik liep hard naar mijn paard, maar de kaffers waren het eerst bij mijn paard. Toen ik zag dat ik mijn paard niet kon bereiken, liep ik naar de bosschen en verstak mijn geweer en ook mij-zelfen. De kaffers vonden mij echter en toen zeiden zij aan mij dat zij mij zouden doodschieten. Ik antwoordde: „neen, waarom, ik heb niet gevochten”. Met eens schoten de kaffers op mij omtrent vijftien schoten, maar niemand raakte op mij. Toen kwam er een Engelsch officier, zekere Dunbar, bij mij en zeide dat zij niet moeten schieten, want ik heb mij overgegeven. Daarna nam Dunbar mij met hem mede. Hij reed op zijn paard en ik liep langs

het paard en wij gingen in richting van ons huis. Toen ik omtrent (40) veertig treden geloopt had, kreeg ik een schot achter op mijn blad in en op mijn borst uit. Ik ben zeker dat ik door een der kaffers geschoten werd. Ik liep toen nog tot bij het huis. Een Engelsche dokter kwam toen bij mij en nadat hij mij verpleegd had, zeide hij aan iemand dien ik niet zag, dat het onnoodig was mij te vervoeren, want dat ik niet zou leven en zoo werd ik achtergelaten. Den volgenden dag was Generaal VAN ZIJL weer daar en door hem werd ik uitgebracht.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

J. A. KUHN.

Bezwoeren voor mij op heden
den 23. dag van November 1901.

Ing. S. FERREIRA.

Wd. Staatsprocureur. W.D.

Schieten op gevangenen.

DANIEL FRANCOIS ROUX verklaart onder eede:

Ik ben uit geweest op verkenningwerk tezamen met drie anderen te Doornbult, district Lichtenburg op den 19 Juli 1901 toen wij achtervolgd werden door omtrent twintig (20) Engelschen. Wij moesten weggagen en daar mijn maats (BADENHORST's) paard geschoten werd bleef ik achter bij hem. Wij hebben ons toen verdedigd totdat de Engelschen omtrent vijf treden van ons af waren. Toen wij ons overgaven en in teeken daarvan de handen opstaken. Nadat ik zulks gedaan had kwam een Engelschman bij mij en schoot naar mij met zijn revolver

maar hij miste. Daarna kwam een ander en drukte een geweer tegen mijn hoofd. Ik veegde het weg en terwijl ik zulks deed schoot hij mij door den rechter arm. Daarna hebben zij mij gedreigd om mij weer te schieten.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

D. F. ROUX. *)

Bezwoeren voor mij te Driekuil,
op den 15den Augustus 1901.

Ign. S. FERREIRA

Wd. Staatsprocureur W.D.

JOHANNES JACOBUS BADENHORST verklaart onder eede :

Op den 19 Juli 1901 werd ik uitgezonden tezamen met drie anderen te Doornbult, District Lichtenburg op verkenningswerk. Wij werden achtervolgd door omtrent (20) twintig Engelschen. Mijn paard werd geschoten waardoor ik niet kon weggkomen. Mijn maat Roux bleef bij mij en wij hebben ons toen verdedigd totdat ik mijn laatsten patroon had weggeschoten, waarna ik mij overgaf door mijne handen op te steken. Niettegenstaande dit schoot een Engelschman naar mij en trof mij in de rechter dij.

Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig.

J. J. BADENHORST. *)

Bezwoeren voor mij te Driekuil
op 15 Augustus 1901.

Ign. S. FERREIRA.

Wd. Staatsprocureur. W.D.

*) Beide gevangenen zijn later door de Boeren bevrijd.

Doodschieten van gevangenen

van ANDRIES MATLAPIN:

Ik ben woonachtig bij den Heer P. Rood. Ik was van morgen op de plaats Rouxkloof. Ik werd door Engelschen en bastaards gevangen genomen. Ik zag hoe dat de vijand vuurde op FREDERIK ROUX, LOUIS ROUX en JOHANNES ROOD. Zij werden door de vijand omsingeld. Nadat zij omsingeld werden staken zij een wit vlag op. Nadat zij overgaven werden zij door den vijand doodgeschoten. Nadat FREDERIK ROUX doodgeschoten was doorboorde een der vijand zijn borst met zwaard. Aldrie werden doodgeschoten bij elkander nadat zij gevangen genomen werden.

ANDRIES zijn X merk

Beeedigd voor mij op
dezen 18den dag van October 1901.

J. A. VAN ZIJL.

Vecht Generaal
VAN ZIJL's Vrijwilligers.

Zoet en Smart, 31 October, 1901.

Op verzoek van Commandant J. F. DE BEER, van Bloemhof hield ik op den 21. October een post mortem examinatie over de lijken van overleden burgers. Ik vond al drie dagen dood en begraven waren

1. Louis Roux. Ik vond dat hij een kogel had op linker borst en achterblad uit, een kogel had hij midden

door de ribben. Een kogel, heel waarschijnlijk een ontplofbare kogel op de linker long in en op de ruggraat uit. Een der kogels was genoeg om den dood te veroorzaken.

2. FREDERIK ROUX. Ik vond hij had twee kogels op midden van borst in, midden van ruggraat uit, een der kogels was genoeg om den dood te veroorzaken. Nog had hij een wond als van een zwaard op de kuiltje van boven einde van borst in langs den gorgel door den mond en langs linker neusgat uit.

3. JOHANNES ROOD. Ik vond hij had een kogel op linker kant van slaap van hoofd in en bovenkant van rechter oor uit. Een kogel onder linker arm in, schuins achter rechter bout uit en nog drie andere lichte wonden. Een der eerstgenoemde kogels was genoeg om den dood te veroorzaken.

H. M. SLESENGER,
Genees & Heelkundige.

Uit een Concentratie-lager gevluht.

Compareerde voor mij op heden den 16den November 1901 te Vergenoegd, distr. Zeerust, Z. A. Republiek.

PETRONELLA, JOHANNA, VAN STADE.

die zweert en zegt:

Ik ben echtgenoot van ADRIAAN VAN STADE, woonachtig alhier.

Op den 11en Juni j.l. werd ik door de Engelschen alhier gevangen genomen met nog andere vrouwen en naar Mafeking vervoerd. Daar aangekomen zijnde, werden wij in de vrouwen-kamp in tenten geplaatst. Ons dagelijksche voedsel werd ons verschaft als volgt: Vleesch, rijst, meel en jam, ook koffie en suiker. Wij waren met deze voedsel te vrede. Dat duurde voor twee maanden. Na dien tijd werd ons rantsoenen verminderd. Eerst werd onze vleeshrantsoen verminderd tot 2 pond per week, later ook koffie en suiker en zoo ging het voort, totdat ons rantsoenen op den 1en dezer toen ik vandaar wegliep, bestond voor 8 dagen als volgt: een bord meel, 2 pond rijst, $\frac{1}{4}$ pond koffie en een pond suiker. Vleesch twee pond per week, per volwassene persoon. Kinderen onder 12 jaar kreeg half rantsoen. Wij werden zeer ruw behandeld door de doctoren, werden soms door hen aangerand wanneer wij hen om medicijnen vragen. Menigmaal werden ons de woorden toegevoegd: *al vrek zulle almaal in die kamp is het niks*. Hout werd ons toegestaan 30 pond

nat hout per week. Wij waren verplicht wortels te gaan graven om daar vuur mede te maken. Wij kregen geen kleederen tenzij wij in het uiterste behoefte er van zijn t. w. wanneer wij bijna nakend zijn. Goederen die voor ons in de Kaap-Kolonie door ons leeraar den Heer VAN DER SPUY gecollecteerd zijn en naar Mafeking aan ons verzonden werden, kwamen ons nooit ter hand; maar werden aan de families van die burgers die onder den vijand ingegaan zijn, gegeven. Zoo ook met eetwaren die aan ons verzonden werden. Met *ons* bedoel ik de vrouwen van die burgers die nog vechtende zijn. De sterfgevallen in de kamp waren zeer talrijk. Laatste maand stierven er 580, meestal kinderen. Ik heb deze opgave van mijn broeder JOHANNES SMIT die de doodkisten helpen maken. De Britsche Autoriteiten levert de kisten en laten de gaten maken, maar wij moeten de lijken zelf gaan begraven. De sterfgevallen waren van twintig tot dertig per dag. Behalve de uitdeeling der kleederen wordt 'er geen onderscheid gemaakt tusschen ons en de vrouwen der *Hand-soppen*. Wanneer wij over de eene of andere zaak gaan klagen worden wij ruw behandeld, en meestal afgewezen met de woord „voertzek”. Onze klachten werden nooit onderzocht. Wij werden verteld dat die vrouwen die weggelopen zijn, door de kaffers vermoord werden en verder dat onze officieren ons hier niet wilden hebben, ook dat Generaal DE LA REY gezegd heeft dat de vrouwen die uitkomen, zal hij laten doodschieten. Voordat ik uitkwam of wegliep, waren er ook andere vrouwen weggelopen, van die werd het bericht dat zij door de kaffers vermoord werden. Ik echter besloot om weg te loopen en op den 7den dezer in den avond liepen ALETTA SWART en ik de kamp uit en na twee dagen en twee nachten op weg

waren, kwamen wij alhier aan. De berichten dat de vrouwen die wegloopen, vermoord worden, jaagt vele vrouwen de vrees aan, anders zullen er zeker nog meer wegloopen. Want zij zijn allen zeer onvergenoegd over deze behandeling. De vleesch die aan ons uitgedeeld werden zijn in blikken. Eerst waren de vleesch goed, maar later werd aan ons zeer slechte vleesch gegeven, eens werden wij gewaarschuwd dat wij de vleesch niet moeten eten daar het vleesch waren van longziekte beesten. De blikvleesch is ongezond, want het zet de maagen der mensch zwaar aan het werken. Voordat ik wegliep zijn er twee vrouwen van Lichtenburg weggelopen die werden door de kaffers te Polfontein gearresteerd en teruggebracht. Zij werden toen gestraft met acht dagen rijstwater. Geen andere voedsel werd hun verschaft, ook werden zij in een afzonderlijk kamp geplaatst. Ik had een kind toen ik van hier ging, die is ook aldaar dood. De kinderen sterven meestal aan mazels. Ons voedsel werd aan ons in de kamp verschaft en uitgedeeld en moeten wij soms van den morgen tot laat in den namiddag daar staan voordat wij geholpen worden en wordt ons menigmaal de woorden toegevoegd dat wij slechter zijn dan aasvogels.

P. J. VAN STADEN.

Bezwoeren voor mij op datum en plaats voormeld

J. G. CELLIERS.

Vecht-Generaal voor
Lichtenburg en Marico.

Met 200 Transvalers in de Kaapkolonie.

*VERSLAG van Assistent Commandant Genl. J. C. SMUTS,
Staats-Procureur der Zuid-Afrikaansche Republiek.*

Expeditie van Transvalers naar de Kaapkolonie.

Aug.—Sept. 1901.

De expeditie die onder mijn bevel aan het einde van Augustus 1901 de Z.A. Republiek verliet, bestond uit 75 man onder Comdt. VAN DEVENTER, 69 onder Comdt. KIRSTEN, 70 onder Comdt. BOUWER en 100 onder Comdt. DREYER; tezamen met mijn staf omtrent 340 man. Ik zelf ging met Comdt. DREYER van Gatsrand, Distr. Potchefstroom, op 1 Aug. weg, terwijl de anderen onder tijdelijk bevel van Comdt. VAN DEVENTER te Vetrivier., Distr. Hoopstad, O. Vrijstaat, omstreeks 20 Juli zich vereenigd hadden.

De tocht door den O. Vrijstaat nam een maand, en was tamelijk moeilijk, daar de vijand met ons gaan naar de Kaapkolonie goed bekend was en alles in zijn vermogen deed om ons doel te doen mislukken. In den noordelijken Vrijstaat had ik, met het kleine aantal manschappen onder mij, te doen met niet minder dan 7 vijandelijke kolonnes, elk van 500 tot 1000 man sterk.

Door den zuidelijken Vrijstaat ging het nog harder; vanaf de westelijke grens vond ik een rij forten en bezet-

tingen, al langs Modderrivier, welke langs de Waterwerken en ThabaNchu doorging tot aan de Basuto-grens, aan het Oosten van den Vrijstaat. Niet zonder groote moeite en aanmerkelijk verlies bereikten wij het district Rouxville tegen het einde van Augustus. Comdt. VAN DEVENTER was de gemelde linie bij ThabaNchu doorgegaan; ik door de Modderrivier nabij Abrahamskraal. Van Springfontein werd ik weer noordwaarts gedreven tot omtrent 20 mijlen van Bloemfontein, maar slaagde erin den vijand te ontkomen. Mijn totaal verlies was als volgt: in een nachtelijken aanval aan Vetrivier werden 3 burgers gedood, 5 gewond en 7 gevangen genomen, waaronder veldcornet TRUTER en veldcornet WOLMARANS; bij Comdt. VAN DEVENTER'S overtocht over de spoor, bij Brandfort, werden 4 gedood en 7 gewond, waarvan 2 in handen van den vijand vielen; nabij Reddersburg werden 20 burgers gevangen door een overmacht des vijands. Totaal verlies 36.

Nabij Zastron vond ik wnd. Hoofd Comdt. KRITZINGER, aan wien ik Comdt. DREYER met diens burgers afstond, terwijl ik Comdt. P. WESSELS van hem overnam. KRITZINGER was aan het einde van November nog in den O. V. S. Ik zie uit Engelsche berichten, dat Comdt. DREYER met 9 man in handen van den vijand aan Jammerberg-drift is gevallen. Groot-Oranjerivier vond ik tamelijk ledig, maar bezet door een onafgebroken keten van blokhuizen, forten, wachten en kolonnes. Na verscheiden vruchteloze pogingen dezelve in de richting van Aliwal Noord door te komen, trok ik in den nacht van 3 op 4 September nabij de Basutogrens over de rivier en kwam in het oostelijk gedeelte der Herschellocatie. Den geheelen nacht van 4 September moest ik mijn pad door Herschel over onbekend en zeer gevaarlijk terrein vechten en verloor daarin een

burger gedood en 3 gevangen, alsmede omtrent 30 handpaarden, waarvan wij toen goed voorzien waren. Op 5 September arriveerde ik in de Wasbank-gebergten oost, van de Stormbergen, en trok zuidwaarts in de richting van de Indwekolenmijnen en Oost Londen. Ik kwam tot omtrent 20 mijl oost van Dordrecht op 7 September, toen ik alle verdere poorten en passen door deze gevaarlijke gebergten in bezit van den vijand vond en verplicht was noordwaarts te zwaaien. In Moordenaarspoort had ik persoonlijke en nauwe ontkoming; ik ging met kapitein ADENDORFF en diens broeder (van WESSEL's Commando) en mijn adjudant JOHAN NEETHLING deze poort bespieden, toen wij door een groot aantal van den vijand omsingeld werden. Kapitein ADENDORFF werd gedood, zijn broeder en NEETHLING beiden zwaar gewond; deze vielen in handen van den vijand, terwijl ik alleen zonder letsel door den vijand heen uitkroop.

Ik trok toen noordwaarts met het doel om de Oost-Londen spoorlijn nabij Penhoek (Cijfergat-kolenmijn) over te gaan, maar vond mij al spoedig door een aantal vijandelijke kolonnes in deze zware gebergten omsingeld. Ongelukkig scheidde Comdt. WESSEL alhier van mij en moest ik dus met schaars 200 man een weg door de overmacht des vijands banen. Deze deed zijn best mij terug te werpen op de gevaarlijke Grootrivier-lijn en ik spande alle krachten in om Zuidwaarts of westwaarts door te breken. Van 9 tot 13 September vocht ik s'daags aanhoudend met den vijand die mij steeds aan verschillende kanten aanviel. 's Nachts moest ik weer in de gebergten rondtrekken om aan zijn strikken te ontsnappen; op 12 September was ik totaal, ja bijna hopeloos omsingeld op Penhoek, maar ik slaagde er in na een hard gevecht dat van 11 uur voor-

middags tot 10 uur 's avonds duurde, twee kolonnes terug te slaan met verlies aan hun kant van 51, aan mijn kant van 1 dood. Ik trok dien nacht over de Dordrecht en Oost-Londen spoorlijnen beide (over laatste te Putterskraal) en zadelde den volgenden morgen nabij Smithrivier af, nadat menschen en paarden een 40 uur zonder voedsel of slaap hadden gevochten en getrokken. De paarden leden nog meer dan de burgers, niet alleen van de groote krachtsinspanning, maar ook van de zware koude en aanhoudende regens in deze Stormbergen welke voor ons altijd onvergetelijk zullen blijven.

Den volgenden dag trok ik in de richting van Tarkastad voort en arriveerde in de Bamboesbergen, alwaar wij zoo mogelijk een nog zwaarderden tijd hadden dan in de Stormbergen; dag en nacht moesten wij, omsingeld door de overmacht des vijands voortvechten en aansukkelen, terwijl menschen en dieren bijna bezweken van de verschrikkelijke regens en koude. In den nacht van 12 September dwaalden 12 mijner manschappen af en werden deze door den vijand verhinderd zich weer bij mij aan te sluiten. Onder veldcornet PRETORIUS hebben zij echter een apart commando gesticht en volgens Engelsche berichten zeer goed werk gedaan. Ik verwacht hen nog hier als een talrijk commando.

Ik moest de Bamboesbergen door Elandsrivierpoort uitkomen, maar vond er op 17 September een Engelsche wacht van eenige honderden van de Seventeenth Lancers; ik viel dezen onmiddellijk aan en binnen een paar uur waren 73 gedood en gewond, omtrent 50 gevangen, de rest gevlucht, het kamp met Armstrong kanon en Hand-maxim ingenomen en aan brand gestoken en vernield.

Wij reden met twee vrachten geweren en amunitie, welke de vijand voor gewonden heeft genomen; wij namen

300 paarden en muilen buit, terwijl ons verlies slechts was 1 dood en vijf gewond, waarvan drie later door ons werden achtergelaten. Niet alleen was dus in mijn eigen behoeften voorzien, maar ik was in staat gesteld andere behoeftige commando's te helpen. Daar ik nog steeds omsingeld was, trok ik dadelijk voort in de richting van Maritsburg, maar vond mij op 19 September aan 4 kanten ingesloten en moest toen door schijnbewegingen den vijand in de war brengen. Vandaar trok ik in zuidelijke richting met Grahamsstad als mijn doel. Ik deed mijn best door de reeks van bergen (Groot Winterberg, Wittebergen en Baviaansrivierbergen) zuidwaarts te komen, maar slaagde hierin alleen door veel krachtsinspanning en met verlies van omtrent 100 paarden; ik kwam toen door de Engelsche verdedigingslinies en viel in Bedford, Fort Beaufort en Grahamsstad. De achtervolging door den vijand was nu echter zoo bitter geworden, dat ik verplicht was de Port Elisabethspoor en Groot-Vischrivier over te gaan naar Groot Zuurberg, welke zoowel wegens het zoete en het zure voor mij en mijn dappere bende een herinnering tot onzen dooddag zal blijven. Op 29 September kwamen wij in Groot Zuurberg en aten wij van een aanlokkelijke wilde vrucht welk een gevaarlijk gift was en toen ik met de helft mijner burgers met den dood lag te worstelen, viel de vijand ons aan. Wij sloegen hem gelukkig terug, maar bleven zelve voor dood op het slagveld liggen tot den volgenden morgen toen wij voortsukkelden; terwijl sommige burgers nog zoo krank waren, dat wij hen op hunne paarden moesten vastmaken, om hen weg te krijgen. Wij trokken deze verschrikkelijke gebergten door, waar de vijand wegens de geaardheid van het terrein zeer goede kans had ons in te sluiten en ook alle krachten

inspanden zulks te doen. Achter ons waren Gorringe en de Defence forces van Alexandria en Uitenhage, en een andere groote kolonne aan onze westzijde, terwijl aan onze linkerszijde een ontoegankelijk gebergte was en bijna alle poorten en uitwegen in bezit van den vijand. Op 1 October arriveerden wij in het Addobosch van Uitenhage, Zuid van Zuurberg. Op 2 October werd een der poorten geopend en van den vijand gedood 1 en gevangen 13, terwijl de dappere veldcornet BORIUS een oog verloor. Op 3 October werden wij na vergeefsche poging om in de richting Port-Elisabeth te gaan, verplicht op Zuurberg terug te vallen. Wij waren den berg halfpad opgegaan, langs een gevaarlijke kloof en zadelden daar af; en tot onze niet geringe verbazing kwam de kolonne van GORRINGE eenige uren later hetzelfde pad tot binnen dertig treden van ons. Zij werd dadelijk aangevallen en met groot verlies de gevaarlijke steilte afgeworpen. Menschen en dieren traptten elkaar dood, achtervolgd door de verbitterde Boeren; volgens mondeling bericht van eenige leden dezer kolonne die later gevangen werden, was hun verlies aan dooden en gewonden en bezeerden 200 man en 700 paarden. De vlucht van den vijand was een ontzettend schouwspel, het gevecht duurde voort tot laat in den nacht zonder eenig verlies van onzen kant.

Den volgenden morgen trokken wij van den berg weer door in noordelijke richting en werd ik verplicht door schaarsheid van voer om Commandant BOUWER van de andere Commandantschappen af te scheiden en vooruit te doen gaan in de richting van Graaff-Reinet. Hij was pas weg of de achterblijvende officieren ontwaarden een kolonne van den vijand bij hen boven op den berg, welke den nacht van 6. October trachtte hen aan te vallen van

twee kanten. Zij waren de Defence-Forces van Alexandria en Grahamsstad, waarvan de laatsten hun kamp boven op, en de eersten hun kamp onder Groot-Zuurberg-pas hadden opgeslagen. Mijne burgers voorkwamen echter den beraamden aanval door een tegen-aanval, met het gevolg dat beide kampen ingenomen werden omtrent 10 van den vijand gedood en gewond, 30 gevangen en 70 prachtige paarden buit gemaakt werden. Beladen met ammunitie enz. gingen wij toen achter BOUWER noordwaarts. Intusschen had Commandant BOUWER denzelfden dag omtrent 100 van de Defence-Forces van Somerset Oost een pak slaag te Springvale gegeven, eenigen gedood en gewond en 20 gevangen genomen; de rest was naar het dorp Somerset gejaagd. Een aanzienlijk aantal paarden werden hier buit gemaakt. Hij ging toen in de richting van Pearston en na kleine schermutselingen met vijandelijke verkenners en Defence Forces, kwam hij in de Camdeboo gebergten aan (District Aberdeen). Het ongeluk bleef echter bij de Defence Forces van Somerset. Op 13. October kwamen van Deventer en Kirsten bij Doornbosch aan, alwaar gemelde Forces met een aantal C. M. R. verschanst waren. Zij vielen onze burgers aan met het noodlottig gevolg dat al hun forten ingenomen werden en 210 man gevangen werden, verscheidene gedood en gewond, terwijl er maar drie der onzen licht bezeerd werden. 220 prachtige paarden werden buitgemaakt, hier en daar. De onzen gingen toen noordwaarts en kruisden de Graaff-Reinet spoor nabij Bethesda-siding. Zij waren bij Steilhoogte aan de Zondagsrivier, op 21. October gekampeerd, toen Kol. LUKIN een ochtend bij dagbreek onverwachts door middel van verraad een aanval op hen maakte. Gelukkig was ons verlies slechts 1 dood en 1 gewond (Veldcornet SMIT, die in

handen van den vijand viel), en tien van de zwakste burgers gevangen. Zij trokken toen westwaarts om de spoor bij Victoria-West over te komen; en na verscheiden interessante bewegingen, waardoor de vijand misleid werd, slaagden zij hierin op 30. October. Zij zijn toen langzaam en rustig noord van Fraserburg naar Calvinia getrokken, vingen 17 van de Victoria West Defence Forces (waarvan 1 dood) en 19 van de Fraserburg Defence Forces en maakten goede paarden buit. Noord van Sutherland ontmoetten zij CALDWELL met de 5th Lancers, dien zij ook een goed pak slaag toebrachten te Brandkraal, 10 doodende en wondende en 30 vangende, alsook vele goede paarden. Zoo arriveerden zij in het begin van November in het District Calvinia.

Intusschen was commandant BOUWER omsingeld geworden in de Camdeboo-Bergen en zag zich verplicht zuidwestwaarts te trekken, achtervolgd door Kol. SCOBELL. Hij vond Comt. S. PEYPER met het Commando van SCHEEPERS (die wegens ernstige ziekte in handen van den vijand was gevallen) onder Groot Zwartberg, nam hem met zich mede en trok toen door Oudtshoorn, Ladysmith, Swellendam, Worcester, Ceres en Sutherland naar het District Van Rhijnsdorp, alwaar hij vroeg in November arriveerde. Hij heeft bijna dagelijks met den vijand geschermutfeld en van hunne verkenneren gevangen, maar belangrijke gevechten vonden niet plaats.

Tegen het einde van November maakten VAN DEVENTER en KIRSTEN, tezamen met eenige lokale commandanten een aanval op de forten van Tontelbosch-kolk, noord van Calvinia; en hoewel zij de forten niet konden innemen, namen zij omtrent 400 paarden van den vijand, wat de moeite wel waard was. Ik heb nu het bevel genomen

over alle commando's in de westelijke districten der Kaapkolonie en ben bezig deze te organiseeren.

Zoo kwam ons commando in dit district aan, na ontzettend veel lijden, moeite en gevaar te hebben doorstaan. Van de ietwat over de 200 mannen die Grootrivier doorgegaan waren op 4 September, waren 4 gesneuveld, 16 gewond, — waarvan 6 in handen van den vijand vielen — en 35 waren door den vijand gevangen genomen, voornamelijk wegens afdwalen van het commando; dus een totaal verlies van 45 man. Maar wat hebben zij niet uitgericht? Zij hadden 372 van den vijand gedood en gewond, 429 gevangen en ontwapend, een kanon en maxim met veel geweren en vrachten ammunitie, alsook 1156 paarden en muilen op slagvelden buit gemaakt. Zij hebben binnen 2 maanden bijna alle districten der Kaapkolonie doorreisd, waren de gevaarlijkste bergketenen in het gezicht des vijands overgegaan en hebben mij in staat gesteld volkomen op de hoogte van den huidige militairen en politieken toestand in de kolonie te komen.

Een ander feit van groot militair belang, hetwelke ik niet anders beschouwen kan dan als een gevolg van de wijze waarop mijn burgers overal de locale strijdmachten hebben verpletterd, is de order, van de overheid uitgegaan, dat namelijk alle townguards en district mounted troops in de Kaapkolonie onmiddellijk ontwapend moesten worden. In aanmerking genomen dat er volgens officieele opgaven van laatste Juni 55000 gewapende troepen waren aangeworven in Zuid Afrika, beschouw ik dat deze order tusschen de 20,000 en 30,000 moet affecteeren. Met alle bescheidenheid beschouw ik dat deze expeditie, tot dus verre althans, een succes is geweest hoe zwaar ook de geleden verliezen waren.

De stemming mijner burgers is prachtig. Hoewel zij misschien zwaarder geleden hebben dan enig ander klompje burgers in dezen oorlog, zien zij vandaag met blijmoedigheid de toekomst tegemoet, overtuigd dat geen moeielijkheid of vijandelijke overmacht, hoe groot ook, zal kunnen verhinderen dat deze strijd zal worden voortgezet tot Recht zegeviert boven Macht.

Waar allen, officieren en manschappen, zich zoo onderscheiden hebben, is het moeilijk iemand bijzonder te noemen. Maar ik wensch de groote waarde te erkennen van de hulp mij door Komdt VAN DEVENTER verschaft in deze expeditie. Verder wensch ik te melden dat JACK BAXTER, van Klerksdorp, een held zonder vrees en zonder smet, in den nacht van 12 Oct. van zijn commando afdwaalde, den volgenden dag door Kol. SCOBELL gevangen werd en onmiddellijk op moorddadige wijze is doodgeschoten, onder zekere onwettige proclamatie van Lord KITCHENER tegen het dragen van khaki-kleeren door de Boeren. Volgens getuigenis der soldaten in vele districten heeft de nobele wijze waarop deze vrijheids-martelaar den dood tegemoet ging, zelfs den barbaarschen vijand ontzag ingeboezemd en sympathie afgeperst. (Kol. SCOBELL was ook, naar ik meen, onze gevangene te Selikatsnek). Ik vrees dat ook andere mijner gevangen burgers op deze wijze aan hun einde zijn gekomen. Zij droegen deze kleeren niet voor spionage-doeleinden, maar omdat zij anders naakt zouden moeten loopen.

De algemeene toestand in de Kaapkolonie is zeer gunstig.

J. C. SMUTS,
Asst Comdt Generaal.

Generaal Liebenberg's Brief.

Hoezeer de strijdende Boeren ook gebukt mogen gaan onder het ontzettend leed, dat hun de oorlog bezorgt, zij verliezen niet hun zelfvertrouwen. Hiervan getuigt onderstaande brief welke door Genl LIEBENBERG aan den vijand gericht werd:

Te velde, district Potchefstroom, Z. A. R.
4 September, 1901.

*Aan den bevelvoerenden Officier van
Z. Br. Majesteit's troepen
te Klerksdorp.*

Wel Edel Gestr. Heer. Ik heb de eer hierbij — in verband met de Proclamatie van Assistent Commdt Genl J. H. DE LA REY d.d. 16 Aug. 1901 als antwoord op die van Lord KITCHENER d.d. 7 Augustus 1901 — u toe te zenden eene oproeping voor alle burgers der Z. A. Republiek die zich zonder verlof te Klerksdorp, Potchefstroom en Ventersdorp onder de Engelschen verscholen ophouden en daardoor op onwettige wijze commando-dienst ontduiken, met beleefd verzoek al deze burgers door middel uwer officieren van de hierbijgaande oproeping in kennis te stellen.

Ik kan u de verzekering geven dat ik aan al mijne burgers te velde de proclamatie voornoemd van Lord KITCHENER heb voorgelezen; derhalve meen ik er op te kunnen rekenen dat gij uwerzijds nu aan mijn verzoek ook zult voldoen.

Ik heb de eer te zijn,

Uw Ed. Gestr. Dw. Dienaar

P. J. LIEBENBERG,

Vecht-generaal.

De hierboven genoemde oproeping luidt aldus:

OPROEPING.

Aan alle burgers van het district Potchefstroom c. a.

Nademaal Asst Comdt Genl J. H. DE LA REY een proclamatie op 16 Aug. 1901 als antwoord op de proclamatie van Lord KITCHENER d.d. 7 Aug. 1901 heeft uitgevaardigd, inhoudende eene waarschuwing voor alle burgers;

Nademaal er een zeker aantal burgers der Z. A. R. van het distr. Potchefstroom c. a. zich nog ophouden onder de Engelschen;

Nademaal deze burgers daardoor bescherming en schuil-
ling zoeken bij onzen vijand om aldus commando-dienst
ter verdediging en handhaving van de onafhankelijkheid
van ons volk en land te ontduiken;

Zoo is het dat ik, PETRUS JOHANNES LIEBENBERG, Vecht-
generaal van het Potchefstroom commando, met de machten
mij gegeven door Ast Comdt Genl DE LA REY, hiermede
de bedoelde burgers — behalve die welke zich al reeds
aan hoogverraad hebben schuldig gemaakt — oproep om

vóór of op 20 Sept. a. s. zich bij hun verschillende veld-cornetten te vervoegen. Bij verzuim zal, na dien datum, ieder burger die zich dan nog bij den vijand mocht ophouden, beschouwd worden hoogverraad te hebben gepleegd tegen land en volk, en zal alsdan onderworpen zijn aan doodstraf en verbeurd-verklaring zijner goederen.

Gegeven onder mijne hand, te velde dist. Potchefstroom,
op heden 4 Sept. 1901.

P. J. LIEBENBERG,
Vecht-generaal.

Engelsche wreedheden tegen vrouwen en kinderen.

De heer J. L. VAN DER MERWE, vóór het uitbreken van den oorlog Mijncommissaris te Johannesburg en een Transvaalsch staats-ambtenaar van onbetwist goeden naam, heeft voortdurend, na den inval der Britsche troepen in het gebied der Z. A. Republiek, onder Generaal DE LA REY in de westelijke districten gestreden en is dus volkomen op de hoogte van hetgeen daar geschied is. De vertrouwbaarheid van een man als de heer J. L. VAN DER MERWE geeft dan ook bijzondere waarde aan de volgende mededeelingen, welke hij, met medeweten van Generaal DE LA REY, aan de Boeren-leiders in Europa heeft doen toekomen.

Het verslag van den heer J. L. VAN DER MERWE luidt als volgt :

In de maand Januari 1901 bewoog mijn commando zich in de landstreek ten westen van Potchefstroom en vond ik zoodoende gelegenheid bij het vrouwen-lager te komen dat ten noorden van Klerksdorp gekampeerd was. Wat ik daar bij mijn bezoek vernam, bevestigde de bedroevende berichten die wij reeds nu en dan hadden ontvangen. Kort tevoren, in de maand December 1900, had te Worcester, Kaapkolonie, een Afrikaner-congres plaats gevonden waar krachtig was aangedrongen op een menschlievender behan-

deling der Boeren-vrouwen en kinderen door de Britsche leger-autoriteiten. In verband met dit congres en met hare recente oorlogs-ervaringen werd door de vrouwen van bovengemeld lager bij Klerksdorp onderstaand adres opgesteld en ondertekend; vervolgens werd aan mij opgedragen het adres te verzenden, iets waaraan ik zonder verzuim gevolg heb gegeven. Het luidde als volgt:

Vrouwen-lager, Distr. Potchefstroom Z.A.R.
5 Januari 1901.

*Aan den WelEd. Heer Voorzitter
van het Grootte Congres gehouden te Worcester, Kaapkolonie,
op 6 December, 1900.*

Wel Edele Heer en Broeder, Uit naam van ondergeteekende zusters en van allen, woonachtig in de Z. A. R. en O. V. S. brengen wij u en allen die deelnamen aan het Congres, onzen innigen en hartelijken dank toe voor wat gij gedaan hebt in onze zoo heilige zaak.

Het was voor ons een vreugde, opbeuring en troost dat de broeders zoo vrij uitspraken tegen dezen onrechtvaardigen oorlog. Weest verzekerd dat wij allen nog bezielde zijn met een ontembaren moed en dat wij zullen volharden tot het einde toe, laat komen wat wil. Want onze zaak is te rechtvaardig, en nooit zal de God onzer vaders toelaten dat Mammon zal triomfeeren. Daarom willen en zullen wij alles verduren wat onze vijand intusschen goed acht te doen.

Uwe betoonde sympathie geeft ons vrijmoedigheid om u in kennis te stellen met de wreede en barbaarsche wijze

waarop Britsche officieren en troepen te werk gaan met weerlooze vrouwen en kinderen.

Overall waar de vijand is doorgetrokken, staren ellende en verwoesting ons in de oogen. Aanvankelijk heeft de vijand gedacht dat deze gruwelijke verdrukking van vrouwen en kinderen en vernieling van eigendommen voor onze strijdende mannen voldoende zouden zijn om hen te ontmoedigen en tot het neerleggen hunner wapenen te dwingen. Doch hij had het mis.

De vijand begon dan eerst met het afbranden onzer woningen en het vernielen van andere eigendommen. Op een brutale wijze werden wij door zijne officieren onder-vraagd naar onze mannen en naar geweren. Intusschen werden onze woningen door ruwe soldaten onderzocht. Alle noodzakelijke levensmiddelen werden ons ontnomen. En wat niet dadelijk kon vervoerd worden, zooals meel, koorn, enz. werd buiten in het veld verstrooid. Alle rijtuigen, van welken aard ook, die zij niet met zich konden nemen, werden ook verbrand. Schilderijen, meubelen en huisraad werden in onze woningen stukgeslagen, waarna die woningen in brand werden gestoken. Zelfs werd ons niet vergund eenige kleeeren en dekens voor ons en onze kinderen mee te nemen; alles werd aan de vlammen tot prooi gegeven. De kleeeren onzer mannen werden voor het gebruik der Engelsche troepen weggevoerd. In sommige gevallen werden de kinderen ontkleed.

In dien toestand stonden wij onder den blooten hemel, zonder woning, zonder levensmiddelen en blootgesteld aan regen, hitte en koude. Maar dit was den vijand nog niet genoeg. Ook moest het veld-gewas, door ons zelf — bij afwezigheid onzer mannen bij de commando's — ingeplogd, vernield worden of verbrand. Alle ploegen, eggen, houweelen

en andere werktuigen waarmee wij weer een levensbestaan hadden kunnen zoeken, werden weggevoerd of vernield. Alle pluimvee werd gedood en andere levende have meegevoerd. Kortom, alles werd in een woestenijschapschap. O, die gruwelen kunnen niet beschreven worden.

De wreede barbaarschheid des vijands ging toen nog verder door de gevangen-neming van vrouwen en kleine kinderen. Zelfs oude, grijze, afgeleefde vrouwen ontkwamen deze mishandeling niet. Wij willen eenige daarvan noemen.

Een zeker aantal vrouwen werden in en om Potchefstroom gevangen en naar Welverdiend Station gevoerd, ongeveer 4 uren te paard afstands. Een aantal kleurlingvrouwen vergezelden de troepen daarheen. Deze kleurlingvrouwen konden op de wagens rijden, maar de Boerenvrouwen moesten achteraan loopen en werden door kaffers aangedreven. Het gevolg was dat een paar bezweken en een onderweg geboorte gaf aan een kind. Bij deze gevangen-neming werden kaffers gebruikt, die in wreedheid en barbaarschheid de Engelsche troepen evenaardden. De vrouwen vielen voor deze kaffers op de knieën en smeekten om genade; maar ruw werden zij rondgerukt en ruwe taal en nog ruwer behandeling was het gevolg. Zelfs werden haar de kleeren van het lichaam gescheurd. Nog meer; in dit geval werden de moeders van haar kinderen losgescheurd. Deze kleine kinderen moesten achterblijven, terwijl sommige ziek in bed lagen. Aan de moeders werd niet eens vergund afscheid van haar dierbare panden te nemen. Toen smeekten zij om genade voor haar kinderen, doch het antwoord klonk: „loop, zij moeten alle vrekken”. Gelukkig werden achtergebleven vrouwen met ontferming bewogen en verzorgden deze kinderen. Toen de moeders

door de straten van Potchefstroom door kaffers als vee werden aangedreven, ontstond jammerlijk geschrei onder de weerlooze kinderen. De kaffers riepen toen: „loop, jullie waren tot hiertoe baas, maar nu zullen wij jullie tot vrouwen nemen”. Onder deze treurige omstandigheden moesten de vrouwen 4 uren te paard voor deze kaffers uitstappen.

Ongeveer 6 mijlen ten noorden van Potchefstroom woonde de vrouw van Thomas van Graan, die alreeds sedert Feb. 1900 met Genl Cronje in ballingschap verkeerde. Eerst was haar vergund om met haar kleine kinderen op haar plaats te blijven. Onverwachts kwam een Engelsche macht bij haar woning; de deuren werden opengeschopt, alle meubelen werden stukgeslagen en te midden van een hevigen donderstorm werd Mevr. van Graan met haar kinderen op een open wagen geplaatst. Dit alles geschiedde omdat Hoofdcommandant de WET gedurende een zekeren nacht in die woning gelogeed zou hebben.

Een groot aantal vrouwen langs Mooirivier werden slachtoffers dezer barbaarschheid. Een moeder wier kind stervende was, werd niettegenstaande haar smeeken weggevoerd. Langs Vaalrivier weigerde een vrouw om met de Engelsche troepen mee te gaan; zij werd een lange afstand door soldaten in het veld voortgesleept, totdat dezen eindelijk genoodzaakt waren haar te laten liggen. Twee meisjes langs Vaalrivier, wier moeder alreeds was weggevoerd, werden met verkrachting bedreigd, doch ontsnapten naar een buurvrouw. Achtervolgd geworden, weigerden zij de deur voor de soldaten te openen en liepen groot gevaar. Doch de strekkende hand Gods weerde de schande af; een der meisjes ontsnapte en vluchtte te voet 6 uren te paard ver. Wat deze vrouwen

verduurd hebben, moet onmenschelijk geweest zijn en kan niet hier verklaard worden.

Aan den Witwatersrand was een andere verschrikkelijke poging tot verkrachting. In de worsteling werd de nek der vrouw zoodanig verdraaid dat zij nimmer zal hersteld worden. Hare dochter snelde toe ter hulp, doch de barbaar rukte zijn sabel uit en kapte haar borst open.

Wij kunnen zoo voortgaan, doch meenen dat gij nu eenigszins een denkbeeld kunt vormen van de wreede en barbaarsche wijze waarop de Britsche officieren en troepen te werk gaan met weerlooze vrouwen en kinderen. Wij smeeken u dan ook om uw verdere hulp en voorbede bij God; daarop vertrouwende blijven wij, enz.

Bij deze gevallen voeg ik nog enkele van die waarvan ik later heb kennis gekregen.

Een ongehuwde vrouw, VENTER genaamd, 50 jaar oud, idioot, vluchtte niet weg toen de vijand bij de wagens kwam; dezen werden in brand gestoken. Later kwam de oude MURRAY met andere burgers ter plaatse en vonden haar verbrand. Gras was in haar handen en mond, bewijs van gedane pogingen om van het vuur weg te komen; maar de arme idiote kon niet loopen. De burgers begroeven haar toen in een paarden-deken. Had de vijand haar niet kunnen uithalen vóór de wagens in brand gestoken werden?

De oude heer MUSSMAN en zijn vrouw, 80 en 70 jaar, van Schweizer-Reneke, waren bedlegerig, hij wegens rhumatiek, zij wegens water. Beiden werden op een open wagen geworpen en door het ruwe veld over rotsachtigen bodem weggevoerd.

De vrouw van LOUW SWANEPOEL, van de plaats Leeuwfontein, dist. Lichtenburg, sedert laatste paar jaren

lijdende aan beroerte, kon loopen noch spreken; zij werd opgepakt en weggevoerd naar Mafeking en overleed onderweg.

De vrouw van C. BORMAN, van Wolmaransstad, werd, twee dagen voor haar bevalling in een winternacht op een open bokwagen geworpen en weggevoerd; zij beviel onderweg.

De weduwe JOUBERT, van Paardeplaats, dist. Klerksdorp, werd in haar kar door de knie geschoten; dezelfde kogel trof haar kind.

Het huis van SONNIKUS, Schweizer-Reneke, werd beschoten; een dochter van 18 jaar verloor daarbij het leven, een andere werd gewond; daarna werd de gewonde met de overige familie weggevoerd.

DEBORA WINKE was vluchtende met andere vrouwen, toen in een andere richting een gevecht ontstond. De vijand schoot toen op de vrouwen om de burgers het vechten te verhinderen; DEBORA WINKE werd zwaar gewond en overleed kort daarna; haar kindje werd ook gewond. Er waren geen burgers bij de vluchtende vrouwen.

In een ander gevecht vuurden de Engelschen in een andere richting van het gevecht op bewoonde huizen (plaats Driefontein, Gatsrand); een jong meisje DREYER genaamd, werd zwaar in den arm gewond. Er was hoe genaamd geen militaire reden om op de huizen te schieten.

Terwijl geen burger, maar enkel vrouwen op de plaats Modderfontein, Gatsrand, in de woning aanwezig waren, bombardeerde de vijand het huis; MARIA ROUX werd doodgeschoten, BETTA VAN DEVENTER, HANNIE LINDEQUE en ANNIE LINDEQUE werden zwaar gewond.

De vrouw van telegraaf-directeur DU TOIT, te Klerksdorp, werd na 10 uur 's avonds uit haar bed gehaald en met

haar twee kinderen naar de gevangenis gesleept; de kinderen werden er aan een krijgsgevangen kaffer overhandigd, in een afzonderlijke cel. Den volgenden morgen vroeg, zonder dat iemand ervan kon weten, werden moeder en kinderen naar Natal gestuurd. Als reden voor deze mishandeling gaven de Engelschen op dat zij een brief aan haar strijdenden echtgenoot zou hebben geschreven; de zonde die zij begaan had, was echter dat zij openlijk in het bid-uur voor haar volk had gebeden.

Op den avond van 15 September 1900 werden — in verband met de proclamatie van Lord KITCHENER — 500 vrouwen en kinderen van strijdende burgers te Klerksdorp in open beesten-trucks gejaagd; de nacht was ruw en stormachtig. Onder die vrouwen bevonden zich de echtgenoot van Vecht-generaal P. J. LIEBENBERG (met haar kinderen), die van Mijncommissaris PIENAAR, die van predikant STRASSHEIM en die van vele andere der eerste ingezetenen van Klerksdorp en omgeving, met haar kinderen. Den volgenden morgen vertrok de trein; allen, ook de vrouwen die aanwezig waren om afscheid te nemen, zongen eerst een psalm; daarna ontplooidde de oudste dochter van Genl LIEBENBERG een Transvaalsch-Vrijstaatsche vlag, door haarzelf vervaardigd. Een Engelsch officier trad toe en scheurde haar de vlag uit de handen, onder luide afkeuring der vrouwen. Toen de trein zich in beweging had gesteld, ontplooidde dezelfde jonge dame een nieuwe vlag en hieven alle vrouwen en kinderen in de beesten-wagens het Volkslied aan, totdat het station Klerksdorp uit het gezicht was verdwenen.

Tijdens zuster ROTHMAN verpleegster was bij ons Roode Kruis-hospitaal te Hartebeestfontein werd daar, met medeweten der Engelschen, ammunitie binnengesmokkeld,

waardoor voor hen aanleiding ontstond zuster ROTHMAN te beschuldigen tegen de wetten van het Roode Kruis te hebben gehandeld. Het geheele hospitaal, vroeger een fraai schoolgebouw van het Gouvernement, werd afgebrand; de medicijnen en verbandstoffen werden door den vijand weggevoerd. Zuster ROTHMAN moest op een open ossewagen naar Klerksdorp reizen; vlak bij het dorp reed de Majoor haar met een prachtig rijtuig tegemoet, maar onze jonge verpleegster, zuster ROTHMAN, weigerde daarin met hem plaats te nemen. Men bood haar een betrekking aan in het Klerksdorp-hospitaal, tegen 15 p.st. per maand, welke zij verontwaardigd weigerde. Na veel correspondentie werd haar weer toegestaan tot de burgers terug te keeren; zuster ROTHMAN kreeg toen een spider-wagentje met twee magere ezels; medicijnen noch verbandstoffen werden haar meegegeven; evenmin een kaffer-bediende. Zes mijlen buiten Klerksdorp konden de ezels niet meer voort; zij was genoodzaakt uit te spannen en, al weenende, in den donkeren nacht een afstand van twee uren te paard te loopen, tot zij onze voorposten aantrof. Zuster ROTHMAN heeft destijds, bij Mafeking, vele zieke en gewonde Engelschen liefderijk verpleegd. Zij heeft van de familie-leden dier Engelschen verscheiden brieven ontvangen bevattende hartelijke dankbetuigingen en wenschen van heil en voorspoed in haar goed werk.

Typ. J. H. DE BUSSY, Amsterdam.
